

MÉSZÁROS KÁLMÁN

# GRÓF HALLER GÁBOR HALÁLA ÉS TEMETÉSE

(Kolozsvár, 1723. november 27 – december 14.)

*Kovács Ágnes 70. születésnapjára*

■ A napokban jelent meg Kovács Ágnes – tanítványaival együtt közreadott – nagy forráskiadványának, Károlyi Sándor és felesége, Barkóczy Krisztina levelezésének záró kötete.<sup>1</sup> Barkóczy Krisztina leveleinek sajtó alá rendezésekor magam is lektorként közreműködhettem, így figyeltem fel egy olyan családtörténeti adatra, amelyet kellően mindmáig nem sikerült tisztázni. Károlyiék vejének, Károlyi Klára fiatalon elhunyt férjének, Haller Gábornak haláláról és temetéséről van szó.

Már Heckenast Gusztáv Rákóczi-kori életrajzi adattárának sajtó alá rendezésekor szembesültem azzal, hogy a vonatkozó szakirodalom több egymásnak ellentmondó változatban közli a gróf halálának időpontját és temetési helyszínét, s mivel akkor nem volt módom az adatok ellenőrzésére, a Nemesi Társaság főstrázsamesterének ezt az alapvető életrajzi adatát nem tudtam pontosan rögzíteni, csak a figyelmet hívtam fel röviden a következő ellentmondásokra:<sup>2</sup> Nagy Iván 1723 augusztusára tette a halál időpontját, s a temetés helyszínéként a kolozsvári jezsuiták (utóbb kegyes iskolai rend) templomának sírboltját jelölte meg.<sup>3</sup> Trócsányi Zsolt Erdély kormányzattörténetét taglaló munkájában a királyi táblai ülnökök számbavételekor 1723. november 23-i dátummal közli a halálesetet, s forrása valószínűleg abban volt pontatlan, hogy Simon Mihály guberniumi tanácsos halálával azonos időpontra tette a nem sokkal utóbb elhunyt Hallerét is.<sup>4</sup> A Károlyi család levéltárosa, Éble Gábor kétféle dátumot is rögzített: Károlyi Ferenc csonkán maradt életrajzában december 1-jét,<sup>5</sup> a Károlyi család leszármazásáról összeállított reprezentatív kötetben pedig már óvatosabban terminus *ante quem*ként adja meg december 6-át.<sup>6</sup> A nemrégiben elhunyt Szluha Márton (1935–2016) genealógustól 2004 táján pedig december 7-i időpontot kaptam – forrás megjelölése nélkül.<sup>7</sup> Végül utalnunk kellett rá, hogy Ballagi Aladár egy könyvismertetésében jegyzetbeli említést tett Haller Gábor kerelószentpáli sírjáról.<sup>8</sup>

Megannyi ellenőrzésre váró, pontatlan adatot kellett tehát rögzítenem, s most, Barkóczy Krisztina levelezése kapcsán ismét azzal szembesülhettem, hogy a kérdést továbbra is nyitva kell hagynunk. A primer források feltárása azonban az elmúlt időszakban végbement levéltári digitalizálási munkálatok folytán jóval egyszerűbbé vált a korábbi időszakhoz képest,<sup>9</sup> éppen ezért megkíséreltem a szóba jöhető levelezési anyag áttekintésével választ keresni a kérdésre. Próbálkozásom eredménnyel járt, amelyet – a Károlyi Sándor családi levelezését közreadó egykori kedves témavezetőm jubileumi születésnapja előtti tisztelgésüként is – ez úton szeretnék közzétenni.

De lássuk előbb, mit tudhatunk meg Barkóczy Krisztina levelezéséből vejének haláláról. A hírt 1723. december 1-jén délelőtt vették Nyírbaktán, s Barkóczy Krisztina azonnal levelet küldött lovászmesterükkel Pozsonyba tartó férje után. Károlyi Klára születés után lábadozott. (Október 9–10. körül született gyermekéről

csupán annyit tudunk, hogy Haller Gábor Kolozsvárott még értesült a világra jötéről, de legfeljebb néhány hetet élt, talán még édesapja előtt elhunyt.) A Haller atyafiság a temetést illetően Károlyitól várt utasítást. Ő azonban Pozsonyba igyekezett, s mind Ferenc fiát, mind pedig nagybácska unokáit szeretne volna ott bemutatni. Az unokák még csak Poroszló körül járhattak, nagyanyjuk ezért azt írta Károlyi Sándornak, hogy ha csak lehet, küldje vissza őket, mert apjuk rokonsága bizonyára elvárná, és az illendőség is azt kívánná, hogy részt vegyenek a temetésen. Károlyi Klára emellett azt kérte, hogy ha apja a közügyek miatt nem tudna részt venni a temetésen, legalább az öccsét, Ferencet küldje vissza. Maga Barkóczy Krisztina betegsége miatt nem mert vállalkozni a kolozsvári útra. Másnap, december 2-án újabb levelet küldött Károlyi után, s lánya aggodalmait tolmácsolta, aki legalább öccsét és a gyermekeit visszavárta, hogy ne egyedül kelljen mennie a temetésre, ellenkező esetben „kész volna inkább halasztani is” a végtisztességet.

Károlyi a hosszas téli utazást bajosnak tartotta, s ezért nem küldte vissza a gyermekeket, Barkóczy Krisztina azonban december 5-i levelében nehezményezte ezt a döntést. Lánya mellé egy tisztos nemesembert és egy nemesasszonyt kívánt felkérni, aki bekísérte volna a temetésre, már csak azért is, mert akikkel beszélt a dolgról, többen is úgy vélték, „hogya ha [Károlyi Klára] Erdélyországa nyelvét el akarja kerülni, csak bemenjen”. Barkóczy Krisztina dohogott is egy sort, hogy férje nem küldte vissza fiukat az unokákkal, mert a lányuk most velük együtt Kolozsvárra indulhatna, s az éppen ott folyó, december 21-éig tartó gyűlés alkalmával „fele költséggel megeshetnék” a szertartás. Lánya viszont reménykedett benne, hogy édesapja is leutazna a temetésre, melyet kész lett volna újesztendő és vízkereszt ünnepe közé halasztani. A még későbbi időpont viszont a meghirdetett erdélyi országgyűlés esetleges elhúzódnása és a közelgő farsang miatt nem látszott szerencsésnek, azon túl pedig a bőjti időszak jelentett volna nehézséget. Mindenesetre arra is felhívta férje figyelmét, hogy fiuknak is illendő gyászruhát kell még csináltatni legalább a temetésre, tehát ha leküldi, számítsa be, hogy az is időbe telik. Végül tűrhető egészségét érezve ő maga is elkészült rá, hogy ha kitéjük az időpontot, „lassacskán, bevont sézán” elkullog a temetésre. Végül december 8-án arról tájékoztathatta férjét, hogy lányuk előző este illendő kísérettel (két alkalmazottjuk, valamint Ilosvay Imre és neje társaságában) beindult Erdélybe.<sup>10</sup> Barkóczy Krisztina fennmaradt levelezésében ezután hosszabb hiátus van, a következő ismert levelét 1724. január 16-án írta férjéhez, amelyben már nem esik szó vejük haláláról és temetéséről.

Károlyi Klára leveleiből sem tudhatunk meg többet, mert erdélyi útjáról csak egy levele maradt fenn atyjához december 9-én Egregyről,<sup>11</sup> s ekkor még csak arról írhatott, hogy másnapra tervezi Kolozsvárra érkezését, ahonnan bővebb tudósítást fog küldeni. Következő ismert levelét viszont már 1724. január 20-án Nagykárolyból írta öccséhez, s ebben mindössze azt köszönte meg, hogy Károlyi Ferenc szeretett volna részt venni férje temetésén, de sajnos erre nem nyílt lehetőség.<sup>12</sup> A részleteket végül férje rokonainak leveleiből ismerhetjük meg. Az a kolozsvári levél, amelyet Barkóczy Krisztina december 1-jén vett kézhez, minden bizonnyal azonos Haller György 1723. november 27-i levelével. Levélíró ebben Károlyi Sándort értesítette, hogy veje egyhetes lázas betegség után aznap dél körül hunyt el. Károlyi Klárát – aki, mint említettük, gyermekágyból lábadozott – nem merte a szomorú hírral terhelni, a temetéssel kapcsolatos rendelkezéseket pedig Károlyitól várta. Károlyi rögtön azután, hogy megkapta felesége december 1-jei tudósítását (nyilván Haller György továbbított levelével együtt), azaz december 2-án Poroszlóról válaszolt, és a temetéssel kapcsolatban is rendelkezett. A Haller rokonság azonban úgy döntött, hogy nem halogatják a temetést tovább. Úgy vélték, Károlyi a közügyektől aligha szabadulhat el egyhamar, Barkóczy Krisztina gyakori betegeskedéséről is tudtak, ezért az ő részvételét sem remélhették, az éppen zajló ko-

lozsvári törvénykezési gyűlés viszont megfelelő alkalmat biztosított a szertartás il-  
lő lebonyolításához, hiszen a jelen lévő urak a temetésen is részt vehettek. Továb-  
bi halogatást azért sem mertek vállalni, mert a himlő szedte áldozatait a városban,  
s Károlyi Klára életét is féltették, a gyermekek megérkezésére pedig ugyanezen ok  
miatt nem akartak várni. Haller Gábort így december 14-én, „tisztelegesen, szép  
gyülekezetnek jelenléte alatt” helyezték végső nyugalomra a kolozsvári jezsuiták  
új templomának sírboltjában. Minderről az elhunyt harmad-unokabátyja, Haller  
György még aznap, öccse, Haller János pedig másnap tudósította Károlyi Sándort.

Mint láttuk, már Nagy Iván helyesen közölte a temetkezés helyét, a kolozsvá-  
ri jezsuita, majd piarista templom temetkezéseinek legújabb feldolgozásában pe-  
dig Haller Gábor sírfelirata is megjelent. Ez utóbbi tájékoztat a halálozás időpont-  
járól („OBIIT 27. NOVEMB[RIS] 1723 AETATIS 38”), a közlemény szerzője mégis  
ragaszkodott a korábbi genealógiai irodalomból vett december 7-i dátumhoz, s  
jegyzetben ezt a tévesnek bizonyult adatot ismételte meg.<sup>13</sup> Ha a sírfelirat hiteles-  
ségéhez némi kétség férhetne is, Haller György és János említett és alább  
közlendő<sup>14</sup> levelei eloszlatják esetleges kételyeinket, s megerősítik a síremléken ol-  
vasható dátum hitelességét, s a temetés időpontjáról is tájékoztatnak.

1.

Kolozsvár, 1723. november 27.

Haller György levele Károlyi Sándorhoz

Eredeti, csak az aláírás saját kezű. MNL OL P 398. No. 25 122.

Méltóságos Gróff, Generalis Uram, nékem nagy jó Uram!

Nem kicsiny szomorúsággal kelletik az Méltóságos Generalis Úrnak értésére  
adnom, hogy Istenben ez világból bódogúl kimúlt Méltóságos Gróff Úr, Haller Gá-  
bor Öcsém Uram ő kegyelme ennek előtte nyolcadnappal forró hidegben esvén,  
mai napon itt, Kolosvárt tizenegy és tizenkét óra között délben lelkét az ő Terem-  
tő Istenének kiadta. Kinek is testét sokáig fenn nem tarthatván, koporsóban kelle-  
tik tennünk. Az eltakarításának penig idejét és napját Excellentiád akarattjára és  
dispositiójára hagyván, várunk Excellentiád parancsolatjátúl. Az Méltóságos Iffiu  
Asszonynak penig – nem akarván mostani állapotjában is megszorítani – tud-  
tára nem adtam, hagyván egészen az iránt Excellentiád méltóságos opinójára és  
tetszésére az dólgot. Továbbá kívánom, Isten ő Szent Felsege Excellentiádat egész  
méltóságos úri házával edgyütt minden szomorú változásoktól oltalmazza! Maga-  
mat ajánlván úri favorában, s maradok

Excellentiádnak

Alázatos, köteles szolgája,

Haller György<sup>15</sup> m. p.

Kolosvárt, die 27. 9bris 1723.

2.

Kolozsvár, 1723. december 14.

Haller György újabb levele Károlyi Sándorhoz

Eredeti, csak az aláírás saját kezű. MNL OL P 398. No. 25 123.

Méltóságos Generalis, nékem nagy jó Uram!

Poroszlórúl 2. praesentis tett úri válaszát Excellentiádnak alázatosan vettem,  
az mellyből Istenben bódogult, kimúlt Öcsém, Haller Gábor Uram temetésére va-

ló szándékát Excellentiádnak értem, de bizonyos okokra nézve az familiának, úgy az több Méltóságoknak tetszett eltakaríttatását tovább nem halasztani, hanem szintén mai napon, úgy mint ezen hólnapnak 14dik napján, az jelen való congressusnak szép frequentíájával tisztességessen eltemettetni. Tudván elsőben is Excellentiádnak az publicumokban lévő foglalatosságit, mellyek miatt nem reménlhetjük teljességgel lejövetelét, az Méltóságos Asszonynak ő Excellentiájának gyakorta való betegeskedésére nézve is nem kívántuk halasztani, hogy ő Excellentiája befáradván, netalám tán egészsége periclitáltassék. Nemkülönbén az Méltóságos Ifiasszonynak sokáig itten való maradása tanácsos nem vólna az itten uralkodó himlőre nézve, annyival inkább az Úrfiacskáknak. Ezeket considerálván, hogysen egy halálból (kit Isten távoztasson) casu quo kettőt ne okozzunk, helyesebbnek ítélvén hamarébb való eltakaríttatását, kit is mai napon az Pater Jesuviták újj templomában befektettünk. Nekem pediglen Excellentiád más, örvendetesebb dolgokban parancsolván, fogom tartani szerencsémnek, ha udvarolhatok, mellyel magamot gratiájába aláztatossan recommendálván, maradok

Excellentiádnak

Alázatos szolgája,  
Haller György m. p.

Kolosvár, 14. Xbris 1723.

3.

Kolozsvár, 1723. december 15.  
Haller János levele Károlyi Sándorhoz  
Eredeti. MNL OL P 398. No. 25 280/c.

Méltóságos Generalis Uram, nékem nagy jó Uram, Patronusom!

Excellentiád 2<sup>a</sup> praesentis Poroszlón datált méltóságos levelét alázatos kötelességgel vettem, melyből értem szegény üdvezült bátyám uramnak véletlen történt halála felől írott levelet s tudósítást ugyan Poroszlón szomorúan való vételét Excellentiádnak.<sup>16</sup> Kívánom, Isten ő Szent Felsege azon szomorú változásoktól Excellentiádat s méltóságos úri házát őrizze s oltalmazza, szívem szerént kívánom. Jóllehet, Méltóságos Generalis Uram, hogy azon keserves esetről kötelességemet illette volna Excellentiátokot tudósítani alázatosan, de minthogy szegénynek az nyavalyájával edgyütt vettem halálának híret, magam házamnál az végső óráján (amely örögbíttette fájdalomot) jelen nem lehettem, de abban ellenben vigasztalódtam, hogy oly boldog kimúlást engedett ő Szent Felsege szegénynek, amelynél szebbet edgy keresztény lélek sem kívánhat. Minthogy pediglen Méltóságos Gubernator Uram, mint elébb való méltóságos atyafi,<sup>17</sup> kívánt eltakaríttásáról disponálni, tetszett ő Excellentiájának az több méltóságos atyafiakkal edgyütt sok okokra nézve, hogy az tegnapi napon eltemettessék, amely is, Istennek hála, tisztességesen, szép gyülekezetnek jelenléte alatt végben ment, tétetvén szegénynek teste az ide való tisztelendő pater Jesuviták újj templomának criptájában. Tudom, Méltóságos Uram, hogy Excellentiád jelenléte vagy legalább dispositiója nélkül az méltóságos atyafiak nem admaturálták volna azon temetési solemnitást, ha Excellentiádat Felseges Urunk szolgálatja által az mostanság való lejöveteltől meggátoltattnak nem véltették volna, de emellett considerátot afflictis afflictionem non esse ad dendam,<sup>18</sup> mivel kétség nélkül valaméddig a föld színén lett volna a szegény bátyámnak teste, szüntelen való törekedést s bűt vitt volna végben kedves Ángyom Asszony,<sup>19</sup> mellyel magának is árthatott volna, azonban féltetett ő kegyelme más nyavalyától is, amely az országban, de kivált itt, a himlő, erőssen uralkodik, nehogy Excellentiátok ő kegyelmében is (kit Isten távoztasson)

valamiben megszomorítottassék. Emellett nem is ífíltethetett tisztességesebben való végben menetele az sokszor említett temetésnek másszor, mint most, mivel ezen octavalis terminus alkalmatosságával edgyben gyűlt méltóságos gyülekezet jelenlé-tével elig<sup>20</sup> tiszteltethetett volna meg, ha elhaladott volna, avagy igen messze hala-dott volna az következendő, úgy mint 10ma affuturi beállandó diaetalis terminus miatt, amely, az Isten tudja, mikor terminálódik. Kire nézve kívántam Excellen-tiádnak kötelességem szerint alázatos levelem által udvarolván, tudósítanom, vala-miben pedig kedves Ángyom Asszonynak tudok szolgálni, bizony nyereségemnek s tartozó kötelességemnek tartván, el nem mulatom. Hogy pediglen az előttünk lé-vő szent innepekre Isten ő Szent Felsége Excellentiádat szerencsésen virrasztván, a következendő új esztendőre juttassa és annak minden részeit tegye Excellentiádnak szerencsésé, s örvendeztesse többeknek elérésével s minden contentumi szerint való jóknak beteljesedésével szívem szerint kívánom, és magamot midőn méltósá-gos úri gratiájában mindenkor ajánlanám, maradok

Excellentiádnak

Alázatos, legkissebb szolgálja,  
G. Haller János<sup>21</sup> m. p.

Kolosvár, 15. Xbris 1723.

### A közölt levelekben előforduló latin szavak magyarázata

2<sup>a</sup> (= secunda) – 2-án

9bris (= Novembris) – november

10ma (= decima) – 10-én

Xbris (= Decembris) – december

\*

(...) affuturi – jövő (hónap ... napján)

admaturál – sürget, siettet

casu quo – esetleg, történetesen,  
netalántán

congressus – gyűlés, összejövetel

considerál – meggondol, tekintetbe vesz

contentum – elégedettség, megelégedés

cripta – sírbolt

datál – keltez

diaetalis – országgyűlési

disponál – intéz(kedik), rendelkezik

dispositio – intézkedés, rendelkezés

familia – család

favor – kegy, tetszés

frequentia – sokaság, ünnepélyesség

generalis – tábornok

gratia – kegy, kegyelem

octavalis – nyolcados (bizonyos

ünnepek nyolcadnapjához kötött

törvénykezési időszakhoz kapcsolódó)

opinio – vélemény

patronus – pártfogó

periclitál – veszélyeztet, kockáztat

(...) praesentis – folyó hó (... napján)

publicum – közügy, közérdek, közjó

recommendál – ajánl

solemnitas – ünnepség, ünnepélyes

szertartás

terminál – (meg)határoz, elvégez,

bevégez

terminus – időpont, határidő

### ■ JEGYZETEK

1. *Barkóczy Krisztina levelei férjéhez, Károlyi Sándorhoz*. Második kötet (1712–1724). Közreadják: Kovács Ágnes, Fogarassy Zoltán. Szerk., jegyzetekkel és mellékletekkel ellátta Kovács Ágnes. Nyíregyháza, 2017. (A Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára Kiadványai, II. Közlemények, 49.)

2. Heckenast Gusztáv: *Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Életrajzi adattár*. S. a. r., kiegészítette és az előszót írta Mészáros Kálmán. História – MTA Történettudományi Intézete, Bp., 2005. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak, 8.) 179.

3. Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*. VI. Ráth Mór, Pest, 1860. (Reprint. Helikon Kiadó, Bp., 1987.) 536. Ez az adat a hatalmas családtörténeti mű kiegészítő megjegyzései, kötet végi toldalékai között szerepel minden hivatkozás nélkül. Mint látni fogjuk, csak a temetkezési helyszín helytálló, s Nagy Iván tévedését súlyosbítja, hogy a férjét jóval túlélő Károlyi Klára halálát is ugyanarra az évre, 1723. november 27-ére tette. (Mint kiderült, ez utóbbi dátum ép-

- pen a férj halálának napja, nyilvánvaló tehát, hogy Nagy Iván tévedésének hátterében valami egyszerű félreértés állhat.)
4. Trócsányi Zsolt: *Habsburg-politika és Habsburg-kormányzat Erdélyben 1690–1740*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1988. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai, III. Hatóság- és hivataltörténet, 8.) 378. (333. jegyz.)
  5. Éble Gábor: *Károlyi Ferencz gróf és kora. 1705–1758*. I. [NB. a mű csonkán maradt, több kötet nem készült!] Hornyánszky Viktor, Bp., 1893. 160.
  6. Uő: *A nagy-károlyi gróf Károlyi család leszármazása a leányági ivadékok feltüntetésével*. Franklin-Társulat, Bp., 1913. VI/P. tábla
  7. Egy genealógiai kézikönyv ugyanezt a dátumot közli: *A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája*. Összeáll. Gudenus János József. I. Natura, Bp., 1990. 505. – Gudenus János József szíves közlése szerint ő maga és Szluha Márton is Vajay Szabolcstól (1921–2010) kapta az adatot, aki egy erdélyi család-történeti kiadvány elkészítésén fáradozva mindkettőjüket bevonta a munkába. A kéziratban maradt mű jelenleg Vajay Szabolcs hagyatékában, a fehérvárcsurgói Károlyi-kastély könyvtárában található.
  8. „Haller Gábor kerellőszentpálí sírjáról s Károlyi Klára csodás meneküléséről bőven ír Ribiczey Aladár a Magyar Állam 1890 aug. 31-diki számában.” Lásd Ballagi Aladár *könyvismertetését*: Gróf Károlyi Klára, néhai gróf Haller Gábor özvegyének két érdekes levele. Ismerteti Brazay János, mezőpetri-i plébános. Nagy-Károly, 1890. 8-r. 34 lap. Irodalomtörténeti Közlemények 1. (1891) 120. (lapalji jegyz.)
  9. Ne feledjük: a Károlyi család levéltára 1998-ig Bp.-en, a Szentkirályi utcában csupán heti egy alkalommal állt nyitva a kutatók előtt, ma pedig már a család nemzeti levéltárának teljes misszilisanyaga (MNL OL P 398.) a kuruc kori irattal (uo. P 396. 1.) együtt többé-kevésbé részletes segédletekkel feltárva, digitális másolatban áll az érdeklődők rendelkezésére.
  10. Minderre lásd *Barkóczy Krisztina levelei*. i. m. II. 620–624. (Nr. 695–698.) – NB. a dec. 1-ji levél Éble 1893-as követeztetését mutatja helyesnek a halál *terminus ante quem*-jét illetően. Hogy 20 évvel később ezt miért tolta ki dec. 6-ára, nem tudjuk, de bizonyosan megfeledezett korábbi adatáról. (Vö. 5–6. jegyzetben i. m.)
  11. Magyar-, majd Alsóegregy a Meszes hegység tövében, az Erdélybe vezető országút fontos állomása volt, ma Románaşi.
  12. MNL OL P 398. Nr. 23 877–23 878.
  13. Sas Péter: *A kolozsvári piarista (egykori jezsuita) templom sírfeliratai*. Lymbus 2007. 162. (Uo. az 56. jegyzetben Gudenus: i. m. i. h. alapján hivatkozik a dec. 7-i halálozási dátumra, anélkül, hogy az ellentmondásra rámutatna vagy megkísérelné azt feloldani.)
  14. A levelek közreadásánál – az egykorú kiejtés megőrzését szem előtt tartva – a helyesírást modernizáltuk, a szövegben előforduló latin szavak és kifejezések magyarázatát pedig külön szójegyzékben adjuk, a további magyarázatokat pedig a tárgyi és szövegkritikai jegyzetek tartalmazzák.
  15. Haller György (+1731) idősebb harmad-unokafivére volt az elhunytnak.
  16. Így, a mondat második részében egyeztetési hibával!
  17. Kornis Zsigmond (1677–1731) 1713-tól haláláig volt erdélyi gubernátor, a Hallerekkel házassági kapcsolatok révén állt atyafiságban: nagynénje, Kornis Katalin (1639–1696) például az elhunyt Haller Gábor apai nagyanyja volt.
  18. ...megfontoltatott, hogy a bűt búval tetézni nem kell...
  19. Az eredetiben tollhibából „Anyom Asszony” szerepel, de semmi esetre sem Haller Gábor anyja vagy mostohaanyja (ők egyébként sem éltek már ekkor), hanem özvegye, Károlyi Klára értendő.
  20. Így, bizonyára elírás *alig* helyett.
  21. Haller János (+1755) fiatalabb féltestvére volt az elhunytnak, 1734 végén Erdély gubernátora lett.